

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) Suomen toimintaohjelma 2014 - 2020

KALATALOUDEN INNOVAATIO-OHJELMIEN VALMISTELU

Unto Eskelinen, Jari Setälä, Jouni Vielma, Ari Leskelä, Aki Mäki-Petäys,
Susanna Airaksinen, Ari Huusko, Pekka Hyvärinen, Markus Kankainen,
Tapio Kiuru, Antti Lappalainen, Esa Lehtonen ja Kaija Saarni

Luonnonvarakeskus

2015

Sisällys

1.	TAUSTA	3
1.1	Euroopan Unionin tavoitteet.....	3
1.2	Euroopan meri- ja kalatalousrahaston kansallinen toimintaohjelma.....	3
1.3	Innovaatio-ohjelmat	3
2.	INNOVAATIO- JA KEHITTÄMISOHJELMIEN VALMISTELU.....	4
2.1	Toteutusorganisaatio	4
2.2	Aikataulu	4
2.3	Sidosryhmien osallistaminen.....	4
3.	INNOVATIIVINEN TOIMIALAKEHITYS.....	5
3.1	Yleisiä näkökulmia	5
3.2	Kalatalouden kehittämismalleista Pohjoismaissa.....	5
3.3	Suomen kalatalous ja innovoinnin toimintamallit	5
4.	OHJELMIEN VAIHTOEHTOISET TOTEUTTAMISTAVAT.....	6
4.1	Tavoitteena tehokkuus ja joustavuus	6
4.2	Rahoitusohjaus	6
4.3	Koordinaattori	6
4.4	Konsortio	6
5.	OHJELMIEN JOHTAMIS- JA HALLINTOMALLIT	7
5.1	Omistajuus ja ohjaus	7
5.2	Talous	7
5.3	Viestintä ja tulosten julkisuus.....	8
5.4	Ohjelmien yhteistyö ja suhde muuhun alan kehittämiseen	8
5.5	Seuranta ja arviointi	8
6.	SUUNNITTELUYÖPAJOJEN ANTI	9
6.1	Työskentelymalli.....	9
6.2	Tuotokset	9
7.	OHJELMAEHDOTUKSET	10
7.1	Vesiviljely.....	10
7.2	Kalastus	13
7.3	Jalostus	15
7.4	Ympäristö	17
7.5	Alalle yhteiset kehitysteemat	19
7.6	Innovaatio-ohjelmiin sitomaton kehitystyö.....	19
	LIITTEET.....	19

1. TAUSTA

1.1 Euroopan Unionin tavoitteet

Euroopan Unionin yhteisen kalatalouspolitiikan päätavoitteena on vahvistaa kalan ja muiden seafood - tuotteiden kilpailukykyistä tuotantoa ja omavaraisuutta unionin sisällä. Tavoitteen toteuttamiseen unioni käyttää sekä säädös- että rahoitusohjausta. Tärkein rahoitusinstrumentti on Euroopan meri- ja kalatalousrahasto EMKR.

1.2 Euroopan meri- ja kalatalousrahaston kansallinen toimintaohjelma

Suomen toimintaohjelman päätavoitteena on luoda kalataloudelle kilpailukykyinen toimintaympäristö, joka kannustaa ja mahdollistaa alan arvoketjun kestävä kasvun ja uudistumisen. Ohjelman mukaisilla toimenpiteillä poistetaan alan kehittymisen esteitä, parannetaan yritysten kilpailukykyä ja edistetään uuden liiketoiminnan syntymistä. Toimintaedellytysten parantumisen arvioidaan luovan edellytykset tuotannon kasvulle, monipuolistumiselle ja arvon kehittymiselle siten, että elinkeinokalatalouden arvoketjun vuotuinen liikevaihto ylittää 1 000 miljoonaa euroa vuonna 2020.

Toimintaohjelma on jaettu neljään ohjelmakokonaisuuteen. Vesiviljelyn, jalostuksen ja kalastuksen ohjelmat keskittyvät elinkeinotoiminnan vahvistamiseen. Neljäs ohjelma painottuu ympäristön tilan parantamiseen. Sen tavoitteena on varmistaa Suomen kalavarojen elinvoimaisuus ja monimuotoisuus erityisesti kalakantojen luontaista lisääntymistä edistämällä. Kalatalouden, vesienkäytön ja ympäristönsuojelun tavoitteiden yhteensovittamisen avulla luodaan edellytykset rakentavalle vuoropuhelulle sekä kestäväälle pitkäaikaiselle kasvulle ja kehitymiselle.

Toimintaohjelman strategisia päämääriä ovat kilpailukyky, uudistuminen, kestävyys ja tehokas hallinto. Lähestymistapa on koko alaa kehittävä ja rahoituksen painopiste on kotimaisen alkutuotannon kehittämisessä. Tuet kohdennetaan erityisesti kasvua ja uudistumista tukeviin toimiin kalataloudessa ja sinisen biotalouden alalla.

1.3 Innovaatio-ohjelmat

Uutena työkaluna rahoitusohjelmassa ovat innovaatio-ohjelmat. Innovaatio-ohjelmien avulla pyritään tavanomaista hankekirjoa vahvempaan ja koko toimialaa pysyvämmiin hyödyttävään edistymiseen toimintaohjelman tavoitteiden toteuttamisessa. Ohjelmallisen kehitystyön tavoitteena on luoda ja vahvistaa elinkeinon, hallinnon, tutkimuksen ja järjestöjen asiantuntijoiden yhteistä osaamisverkostoa siten, että se muodostaa jatkossa entistä tehokkaamman innovaatioympäristön alan kehittämiseksi.

Innovaatio-ohjelman tarkoitus on myös tiivistää yritysten ja tutkimuksen yhteistyötä strategisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Innovaatio-ohjelmien toteuttamiseen osallistuvat yritykset sitoutuvat kumppanuusperiaatteella pitkäjänteiseen kehittämistyöhön. Yritykset tuottavat tietoa laajemmin elinkeinon kehittämistarpeisiin samalla kun ne voivat edelläkävijöinä soveltaa yhteistyön tuloksena syntyvää tietoa liiketoiminnassaan tehokkaasti.

2. INNOVAATIO- JA KEHITTÄMISOHJELMIEN VALMISTELU

EMKR -toimintaohjelman toteutuksesta vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Se antoi huhtikuussa 2015 Luonnonvarakeskukselle toimeksiannon laatia ehdotukset Suomen innovaatio- ja kehittämisohjelmien sisällystä, rakenteesta ja toteutustavasta. Tehtävää varten myönnettiin rahoitus rahaston teknisestä tuesta.

2.1 Toteutusorganisaatio

Luonnonvarakeskus kokosi ehdotusten valmisteluun asiantuntijaryhmän, jonka vetäjäksi nimettiin Unto Eskelinen. Eri ohjelmien valmistelussa ovat keskeisesti olleet mukana seuraavat asiantuntijat, koordinoija ensin mainittuna:

Vesiviljelyn ohjelma:	Jouni Vielma, Markus Kankainen, Tapio Kiuru, Unto Eskelinen
Kalastuksen ohjelma:	Ari Leskelä, Jari Setälä, Esa Lehtonen
Jalostuksen ohjelma:	Jari Setälä, Kaija Saarni, Susanna Airaksinen
Ympäristöohjelma:	Aki Mäki-Petäys, Pekka Hyvärinen, Ari Huusko, Antti Lappalainen

Ministeriö ohjasi valmistelua virkatyönä.

2.2 Aikataulu

Tavoitteeksi asetettiin aikataulu, jossa innovaatio-ohjelmat voisivat käynnistyä vuoden 2015 lopulla tai viimeistään vuoden 2016 alussa, ei välttämättä samanaikaisesti. Hakuehtojen ja -kriteerien määrittelyyn sekä kuulemiseen tarvittavan ajan vuoksi aikataulussa pysyminen merkitsi sitä, että tämän ehdotuksen tuli valmistua lokakuun 2015 loppuun mennessä. Työ on vaiheistunut seuraavasti:

Organisointi ja esivalmistelu	huhti - toukokuu
Esittely sidosryhmille	touko - elokuu
Sektorikohtaiset sidosryhmäkuulemiset	kesä - syyskuu
Valmistelutyöpajat	lokakuu
Palautekoonti työpajaehdotuksista	lokakuu
Ehdotuksen viimeistely	lokakuu

2.3 Sidosryhmien osallistaminen

Innovaatio-ohjelmat ovat uusi työkalu, joten alan sidosryhmien mahdollisimman laaja informointi ja sitouttaminen oli tarpeen. Valmistelu perustui avoimuuteen ja vuoropuheluun. Touko- ja kesäkuussa ministeriö järjesti tilaisuudet, joissa alan sidosryhmät saivat tietoa innovaatio-ohjelmien tavoitteista. Valmisteluryhmillä oli kesän aikana lukuisia tapaamisia alan sektoreiden toimielinten ja muiden sidosryhmien kanssa. Lokakuussa (8.10.) ministeriö järjesti työpajan, jossa kalatalouden eri sektoreiden sidosryhmät pohtivat ajankohtaisimpia kehittämistarpeita ja tekivät niitä koskevia ehdotuksia. Niistä kerättiin kommentteja seuraavan päivän avoimessa palautetilaisuudessa ja sen jälkeen verkossa. Työpajatyötä ja sen tuloksia on käsitelty luvussa 6.

Ohjelmien suunnittelussa mukana olleet Luonnonvarakeskuksen edustajat tukivat edellä mainittujen ministeriön tilaisuuksien järjestelyä sekä kävivät kesän aikana ohjelmista vuoropuhelua kalatalouden eri sektoreiden edustajien ja toimielinten kanssa.

3. INNOVATIIVINEN TOIMIALAKEHITYS

3.1 Yleisiä näkökulmia

Yhteiskunnalla on vahva intressi rakentaa ja tukea toimintatapoja, joiden avulla yritykset saavat käyttöönsä tai pystyvät kehittämään kaupallistettavia innovaatioita. Kokonaisuuksia kutsutaan innovaatiojärjestelmiksi.

Perinteinen innovaatiopolitiikka on tiede- ja teknologiavetoista ja tukeutuu tietopääoman kasautumiin. Tiedeinstituutioissa ja -puistoissa tuotetaan oivalluksia, joita markkinoidaan ja koetetaan kaupallistaa. Yritykset käyttävät omassa kehitystyössään hyödyksi järjestelmän tarjoamia tukirahoituksia ja osaamispalveluja. Malli on syntynyt ja elää teollisen toiminnan tarpeista, ja toimii tarjontalähtöisesti. Julkisella rahalla tuetuja tiedevetoisia ponnistuksia tarvitaan, kun haetaan esimerkiksi suuren mittakaavan teknologisia tai prosessikemiallisia läpimurtoja. Niissä jo pelkän koeyksikön hinta voi olla kymmeniä miljoonia euroja.

Uudemmassa innovointimallissa suuri osa innovaatioista syntyy palveluliiketoimintaan ja verkkoon. Ne eivät perustu tieteen löydöksiin vaan oivalluksiin havaita tai yhdistää palvelutarpeita tai tehdä asioita toisin. Toiminta on kysyntälähtöistä ja hyödyntää sosiaalista pääomaa. Se on joustavaa, vähemmän pääomia tai poliittista ohjausta tarvitsevaa toimintaa. Jakamistalous tai digitaalisaaatio ovat esimerkkejä uudesta innovaatiokentästä. Kun markkinoilta tulee tarpeita, yritykset, mikrokokoisista suuriin, lähtevät tekemään kehitystyötä kokeilevasti yhdessä asiakkaiden ja liikekumppaneiden kanssa. Tarvittavien pääomien yhdeksi kokoamismuodoksi on tullut joukkorahoitus.

3.2 Kalatalouden kehittämismalleista Pohjoismaissa

Tuloksellisen innovatiivisen kehittämistyön soveltaminen kalatalouteen edellyttää tavoitteellisuutta, panostusta osaamiseen ja toimivia ja joustavia rakenteita. Pohjoismaissa innovaatio- ja kehittämisjärjestelmät ovat kehittyneet maiden omista lähtökohdista. Maiden yhteiskunta- ja elinkeinorakenteissa, ilmastossa ja luonnonoloissa ja muissa kalatalouteen vaikuttavissa tekijöissä on kuitenkin niin paljon yhteistä, että Pohjoismaat ovat mielekäsvertailupohja. Liitteeseen 1 on koottu Pohjoismaiden kalatalouden kehittämis- ja innovaatiomallien ydinkohtia.

3.3 Suomen kalatalous ja innovoinnin toimintamallit

Suomen kalatalouden innovoinnin tähänastiset mallit ovat olleet monipuolisia, ja kehitystyötä on perusteltua jatkaa edelleen monia toimintatapoja ja molempia innovoinnin päämalleja hyödyntäen. Elinkeinojen yritys rakenne ja kehitysmahdollisuudet luovat toiminnan kehittämisen lähtökohdat.

Vesiviljelyssä, kalanjalostuksessa ja -kaupassa pääosa toimijoista on koti- tai lähialue markkinoihin keskittyneitä pk-yrityksiä. Niiden kilpailukyvyyn parantamiseen tai yhteisten pullonkaulojen ratkaisemiseen on voitu soveltaa erilaisia toimintamalleja. Laajat tutkimuksen ja elinkeinon yhteiset innovaatiomallit ovat perinteisiä tapoja. Tämän rinnalla tarvitaan nykyistä enemmän joustavia, toimiala-rajat ylittäviä kokeilevia yhteistyömuotoja.

Kalastuselinkeino perustuu pääasiassa pienten elinkeinonharjoittajien yritystoimintaan. Pitkään jatkunut heikko kannattavuus on edelleen supistanut toimijoiden määrää ja investointihalukkuutta. Kalastus on paikallista yritystoimintaa, mistä johtuen myös kehittämistoimet ovat usein paikallisia tai alueellisia yksittäisiin

ongelmiin keskittyviä hankkeita. Kalastus on saattanut viime vuosina joutua myös suojele- tai muissa maanäyttöön liittyvissä kiistoissa ristiriitojen keskelle. Tällaisissa tapauksissa laaja-alainen, yhteistyömuotoinen toimintatapa on ratkaisukeskeinen ja tehokas.

Kalakantojen elinvoimaa parantavassa työssä on muita sektoreita enemmän paikallisen järjestö- ja kansalaistoiminnan elementtejä. Hyvien käytäntöjen kehittäminen, testaaminen ja alueellisesti laaja käyttöönotto edellyttää joustavaa ja laajan partnerijoukon yhteistyötä, jolle varmistetaan ohjelmassa asiantuntijaorganisaatioiden vahva tuki.

4. OHJELMIEN VAIHTOEHTOISET TOTEUTTAMISTAVAT

4.1 Tavoitteena tehokkuus ja joustavuus

Ohjelmallisen kehitystyön tavoitteena on tehostaa ja varmentaa haluttua kehitystä. Tämä edellyttää verkostoitumista. Kehittäminen vaatii erilaisia verkostoitumismalleja, sillä kalatalouden rakenne ja kehittämisen tarpeet ovat monimuotoisia. Tuloksellinen ohjelmatyö edellyttää sekä vakiintuneiden verkostojen hyödyntämistä että uusien eri toimialoja leikkaavien yhteistyömuotojen kehittämistä. Toteuttajien yhteistyön tiiveydelle on kolme seuraavassa kuvattua päämallia, joita kaikkia voidaan soveltaa innovaatio-ohjelmissa tai niiden osateemoissa.

4.2 Rahoitusohjaus

Kevyimmillään ohjelmallinen kehitystyö voidaan hoitaa erillishankkeilla, joiden suuntaaminen ja keskinäinen verkostoituminen toteutetaan niin, että hankehaku rajataan haluttuun teemaan ja rahoituspäätöksissä edellytetään hankkeiden yhteistyötä. Rahoituspäätös voi sisältää tarkempia ehtoja yhteistyön muodoista, kohteista, velvoittavuudesta ja valvonnasta. Aidon ja synergiaa tuovan yhteistyön aikaansaaminen vaatii hankkeiden ohjaukselta aktiivista ohjausta.

4.3 Koordinaattori

Ohjelmatyön tiiviimpi verkostoituminen voidaan toteuttaa koordinaattorin avulla. Tässäkin kokonaisuus muodostuu temaattisella haulla valituista erillishankkeista. Koordinaattorina voi toimia yksi hankkeista taikka tehtävään erikseen nimetty organisaatio tai henkilö. Koordinaattorin tehtävät ja valtuudet on määriteltävä selvästi. Perustehtävä on seurata hankkeiden toteutumista sekä varmistaa hankkeiden välinen tiedonkulkua ja töiden tarpeellinen yhteensovittaminen. Laajimmillaan koordinaattorityö voi ulottua hankkeiden talous- ja raportointiasioihin.

4.4 Konsortio

Tiivein ja sitovin verkostoituminen saavutetaan konsortiomallilla. Siinä hallinnon määrittämien kehitystavoitteiden toteuttamiseen avataan konsortiohaku. Omasta halustaan keskinäiseen yhteistyöhön hakeutuneet ja toistensa osaamista täydentävät partnerit muodostavat konsortioita, jotka tarjoutuvat kehitystyön toteuttajiksi. Konsortion osapuolista yksi on johtava partneri, joka vastaa työn koordinoinnista sekä konsortion tuloksista, hallinnosta ja taloudesta rahoittajan suuntaan. Konsortion työ voidaan organisoida hierarkkisesti, mutta hallinnollisesti muut kuin johtava partneri ovat keskenään samassa asemassa. Konsortion partnereiden yhteistyö sekä keskinäiset ja ulkoiset vastuut vahvistetaan konsortiosopimuksella.

5. OHJELMIEN JOHTAMIS- JA HALLINTOMALLIT

5.1 Omistajuus ja ohjaus

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toimintaohjelma on valtionhallinnon johtama ja rahoittama kehitys-ohjelma, jossa vastuuviranomaisena sekä kansallisesti että EU:n suuntaan toimii maa- ja metsätalousministeriö.

Innovaatio-ohjelma ei ole vastuullinen toimija, vaan hankkeet ja konsortiot ovat vastuussa rahoittajalle tavoitteidensa toteuttamisesta. Hankkeista vastaa projektipäällikkö. Konsortion vastuuvetäjänä toimii johtavan partnerin tehtävään nimeämä henkilö. Konsortiosopimuksessa määritetään, mikä on johtavan partnerin vastuu muiden partnereiden toiminnasta.

Innovaatio-ohjelman työn valvonnasta ja ohjauksesta vastaa ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii ministeriön edustaja ja esittelijöinä koordinaattorit tai konsortiovetäjät. Ohjauksen tulisi olla riittävän reagoitavaksi sekä mahdollisimman kevyt ja sektorirajat ylittävä. Sen vuoksi on syytä harkita, voiko useammalla tai jopa kaikilla innovaatio-ohjelmilla olla yhteinen ohjausryhmä.

Ohjausryhmän keskeinen tehtävä on varmistaa, että konsortioiden tai hankkeiden työhön ei tule sujuvuuden esteitä ja että työn suuntaamisessa reagoidaan toimintaympäristön muutoksiin tarkoituksenmukaisesti ja oikea-aikaisesti. Viimeksi mainittu tehtävä voidaan myös määrittellä kunkin toimialan kehittämisryhmän tehtäväksi. Ohjausryhmälle tulisi viimesijaiseksi keinoksi varata mahdollisuus jopa puuttua hankeryhmien tai konsortioiden kokoonpanoon.

Ohjausryhmän tai -ryhmien kokoonpanoon olisi syytä kutsua joko jäseniksi tai asiantuntijoiksi kalatalouden ulkopuolisia ja tarvittaessa myös ulkomaisia edustajia tuomaan työhön tuoretta kehittämis- ja toimialanäkökulmaa.

5.2 Talous

Taloudenpidon ja valvonnan vastuusuhteet ovat samat kuin edellä kuvatut toiminnalliset tulosvastuut.

Innovatiivisten ratkaisujen hakemisessa on aina ennalta arvaamattomia tekijöitä. Siksi tarvitaan taloushallinnollista liikkumatilaa. Budjetointisääntöihin tulisi sisällyttää niin paljon budjettilinjojen ja -kausien sekä kululajien välisiä joustovaroja, kuin rahoitusinstrumentti sallii.

Taloudenpidon laillisuusvalvonnan tapa on perusteltua sitoa tekemisen laajuuteen määrittämällä se partnerikohtaisen rahoitustuen määrä, josta lähtien tarvitaan tilintarkastustodistus. Todistuksen vaatimus voisi koskea yli 250 000 euron rahoitustukia. Pienemmillä tuilla valvonta perustuisi normaalikäytännön mukaisesti kirjanpidon raportointeihin ja tarkastusmahdollisuuksiin.

Jos kehittämistyössä on käytössä useita eri rahoitustuen muotoja, on talouden ohjeistuksen ja valvonnan sääntöjen rahoituserien erillään pidosta ja käytettävyydestä oltava yksiselitteisiä.

5.3 Viestintä ja tulosten julkisuus

Toteutuksen verkostoitumismallista riippumatta jokaisessa ohjelmassa tarvitaan ohjelmatasoista ulkoista viestintää. Konsortiomallissa viestintä sisällytetään hakukriteereihin ja budjetoitavaksi eräksi. Koordinaattorin avulla verkostoituissa ohjelmissa viestinnän päävastuu soveltuu koordinaattorille. Ohjausryhmien tulee seurata viestinnän toteutumista.

Kehitystyössä, jossa on yrityksiä ja niiden rahaa mukana, syntyy aina tilanteita, joissa tulokset tai jotkut niistä ovat liikesalaisuuksia. Usein tämä salausoikeus on sidoksissa julkisen rahoituksen osuuteen. Ohjelmapohjaisessa kehittämisessä tulisi rahoittajan määrittellä salausoikeudet niin, että ne koskevat yhdenvertaisesti kaikkia innovaatio-ohjelmia, eikä niillä tarpeettomasti estetä hyviä yrityksiä osallistumasta innovaatio-ohjelmiin yritys partnereina.

5.4 Ohjelmien yhteistyö ja suhde muuhun alan kehittämiseen

Innovaatio-ohjelmien, viranomaistyön, EMKR -erillishankkeiden ja muun alalla tapahtuvan kehitystyön täytyy olla riittävän kattavasti ja ajantasaisesti perillä toistensa tekemisistä ja tavoitteista. Tämä edellyttää, että toimintaohjelma toteuttaa koordinaation ja sisäisen viestinnän suunnitelmaa. Jos näin ei ole, katvealueet ja päällekkäisyydet heikentävät tuloksellisuutta.

Innovaatio-ohjelmien tulee aktiivisesti toimia aktiivisesti muun kotimaisen ja etenkin kansainvälisen T&K-rahoituksen saamiseksi kehitystyöhön.

Kansainvälisen osaamisen ja kokemuksen saaminen kehitystyöhön on välttämätöntä. Sekä ohjelman että erillishankkeiden toimijoita on syytä kannustaa kansainväliseen verkostoitumiseen ja tiedon hyödyntämiseen. Optimaalinen kytkentätapa on sellainen, jossa ulkomaisesta osaamisesta saadaan laajin hyöty ja jossa hallinnolliset lisätyöt ja toiminnalliset lisäkitkat ovat mahdollisimman pieniä.

Ulkomaisten partnereiden mukana oloa ohjelmissa ei tulisi sulkea pois, mutta ei liioin lukea itseisarvoisesti eduksi. Konsortioissa mahdollinen malli olisi sellainen, jossa konsortiohaku ei ole kansainvälinen eikä ulkomainen partneri voi toimia johtavana partnerina, mutta jossa konsortio voi ottaa ulkomaisen partnerin, jos rahoitusrakenne sen mahdollistaa.

Sekä innovaatio-ohjelmissa että niihin sitomattomassa kehittämisessä tulee olla mahdollisuus hankkia ulkomaisia ostopalveluja niissä rajoissa, kuin rahoituslähteen säännöt sallivat. Tulisi myös selvittää, voiko EMKR -rahaa käyttää kansainvälisten rahoitusinstrumenttien omarahoitusosuutena.

Kenties tuloksellisin tapa kansainvälisen osaamisen hyödyntämiseen on asiantuntijajäsenyys ohjausryhmässä. Se fokusoisi ulkomaisen osaamisen juuri niihin kysymyksiin, joissa siitä katsotaan olevan ohjelmalle eniten hyötyä.

5.5 Seuranta ja arviointi

Maa- ja metsätalousministeriö määrittelee innovaatio-ohjelmien konkreettiset tavoitteet ennen rahoitushaun käynnistymistä. Näiden tavoitteiden toteutumisen seuranta otetaan osaksi koko toimintaohjelman jatkuvan ennakkoinnin ja arvioinnin suunnitelmaa, jossa myös määritellään seurantaindikaattorit. Innovaatio-ohjelmien ohjausryhmätyö käyttää hyväkseen seurantatuloksia.

6. SUUNNITTELUTYÖPAJOJEN ANTI

6.1 Työskentelymalli

Maa- ja metsätalousministeriö järjesti Luonnonvarakeskuksen avustuksella innovaatio-ohjelmien valmistelua varten työpajan 8.10.2015. Työpajaan kutsuttiin jokaisen neljän ohjelman suunnitteluun oma ryhmä, joka edusti monipuolisesti sidostahoja. Ryhmien toteutunut koko oli 12 - 16 henkeä. Tehtävä oli neliosainen:

1. Miettiä ne ohjelman toteutettavuuteen ja suuntaamiseen vaikuttavat ajankohtaiset muutokset, jotka ovat ilmenneet tai vahvistuneet Suomen toimintaohjelman valmistumisen jälkeen. Käydä mahdollisimman kattavasti läpi ne erilaiset toimet, joilla toimintaohjelman tavoitteita voidaan edistää, priorisoida tehokkaimmat / kiireellisimmät toimet sekä arvioida, mitä kolmesta annetusta pääkeinosta niiden toteuttamiseen tarvittaisiin. Vaihtoehtoina olivat ohjelmallinen ja verkottunut kehitystyö, hallinnon ja lainsäädännön toimet sekä yritys- tai erillishankevetoinen kehitystyö.
2. Määrittää edellä tehdyn asemoinnin pohjalta ne kaksi tai kolme kehitystyön teemaa, jotka olisi perusteltua toteuttaa verkottuneella ja ohjelmallisella työtavalla. Kokonaisuudet saivat olla suuria yksittäisiä kehitysohjelmia tai kooste pienemmistä, mutta synergisistä kehitystehtävistä.
3. Määrittää edellä valituille teemoille, miten tiiviillä verkostoyhteistyöllä ja miten laajalla partnerijoukolla kuhunkin teemaan tulisi ohjelmassa tarttua.

6.2 Tuotokset

Ryhmät laativat töistään määrämuotoiset tulosesittelyt, jotka ovat liitteenä 2. Alla on tiivistetty yhdistelmä eri ryhmien ehdotuksista. Työn tulokset, niiden esittelyt ja saatu palaute löytyvät kattavasti osoitteesta:

<http://www.metla.fi/tapahtumat/sininenbiotalous/workshop2/index.htm>

Ohjelma	Teemaehdotus	Toteuttajaverkosto	
		Tiiveys	Laajuus
Vesiviljely	Merialuesuunnittelu ja sen toimeenpanon tukeminen	Konsortio	Laaja
	Kasvatusteknologiat ympäristövaikutusten pienentämiseksi	Konsortio	Suppea
	Suomalaisen kirjolohen eriyttäminen Norjan lohen ominaisuuksista ja brändistä	Koordinaattori	Välimuoto
Kalastus	Kalastuksen jatkuvuuden turvaaminen	Rahoitusohjaus	Laaja
	Kalastajien ja tutkimuksen välinen kumppanuus	Koordinaattori	Laaja
	Merihylkeiden ja merimetson aiheuttamien vahinkojen ehkäiseminen	Koordinaattori	Laaja
Jalostus	Sivuvirrat ja uusien kalavarojen hyödyntäminen	Konsortio	Suppea
	Viennin edistäminen	Koordinaattori	Välimuoto
	Mielikuvamarkkinoinnin kehittäminen	Koordinaattori	Laaja
Ympäristö	Elinympäristöt ja kunnostukset	Konsortio tai koordinaattori	Laaja
	Menestyvistä istukkaista elinvoimaiset kalakannat	Konsortio tai koordinaattori	Välimuoto
	Toimintamallit kalatalouden vuorovaikutteisessa aluesuunnittelussa	Konsortio tai koordinaattori	Laaja

7. OHJELMAEHDOTUKSET

7.1 Vesiviljely

Kehittämisen tarpeet ja tavoitteet

Vesiviljelyn kestävä kehittäminen on Euroopan Unionissa tärkeä prioriteetti. Alan kasvun tarvetta on korostettu sekä uudistetussa kalastuspolitiikassa että muissa kehittämislinjauksissa kuten Sinisen kasvun asiakir-

jassa. Kalastuspolitiikassa jäsenvaltioille on asetettu velvoitteeksi laatia tuotannon kasvuun tähtäävät ohjelmat.

Suomen kaupallinen vesiviljely alkoi sisämaassa 1960-luvulla ja laajeni merelle 1970-luvulla. Runsaat vesistöt tarjosivat hyvät luonnonedellytykset ja hyvän kysynnän myötä tuotanto lisääntyi nopeasti. Meriviljely kehittyi osaksi saaristolaiskulttuuria ja monitoimiyrittäjyyttä, jossa osa ammattikalastajista haki kalankasvatuksella lisätuloja ja vakautta kalan tarjontaan.

Kehityskäännöksi tapahtui 1990-luvun alussa, kun kalamarkkinat avautuivat. Hintakilpailuun olisi pitänyt vastata suuremmilla tuotantoyksiköillä, mutta kiristyvät ympäristöluvut johtivat päinvastaiseen. Osa tuottajista joutui lopettamaan ja tuotantopaikkoja keskittyi jatkaville suuremmille yrityksille. Nämä ovat pysyneet kilpailussa mukana mm. lisäämällä tuotantoaan Ruotsissa, jossa se on ollut mahdollista.

Suurin Suomen vesiviljelyn kehittymistä 2000-luvulla haitannut ongelma on ollut tuotannon väheneminen ja tuotantoyksiköiden pieni koko. Tämä on heikentänyt kustannuskilpailukykyä ja vaikeuttanut alan kehittämistä. Mahdollisuudet rakenteellisiin uudistuksiin ovat vähentyneet.

Ohjelmakauden tavoitteena on lisätä Suomen vesiviljelyn tuotannon määrää ja arvoa kestäväällä tavalla. Yllä kuvatut pullonkaulat on tunnistettu ja viime vuosina on tehty paljon työtä kasvun mahdollistavien teknologioiden, toimintakonseptien ja ohjauskeinojen kehittämiseksi.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman teemoiksi

Innovaatio-ohjelma on keskeisin työkalu koko toimialaa laajasti koskevien pullonkaulojen avartamisessa. Ohjelman kohdealueiksi on priorisoitu toimialan kasvutavoitteen kannalta ratkaisevimmat kehityskohteet ja keinot. Priorisoinnissa on myös arvioitu miten paljon eri kehityskohteissa voidaan soveltaa relevanttia ulkomaista tietoa ja paljonko niihin panostetaan innovaatio-ohjelmasta huolimatta. Ehdotusten laadinnassa on hyödynnetty sidosryhmätapaamisissa sekä suunnittelutyöpajassa ja sen jälkipalautteessa saatuja tietoja.

Vesiviljelyn innovaatio-ohjelmaan ehdotetaan kahta teemaa:

1. Verkkoallaskasvatuksen kasvuedellytyksiä tukeva kehittämisteema

Verkkoaltaissa - pääosin meressä - tapahtuva kasvatusta on nyt ja pitkään jatkossakin ruokakalatuotannon selkäranka, jonka toimintaedellytykset ovat perusta alan muulle kehittämispotentiaalille. Merialueella kasvun mahdollisuudet ovat nykyisiä tuotantopaikkoja ulompana. Näissä ankarammissa oloissa tarvitaan uudenlaisia teknologioita, toimintakonsepteja ja lupaedellytyksiä, joita kaikkia on tarpeen kehittää toisiaan tukevalla tavalla. Myös sisävesituotannossa on vielä kestävä kasvun mahdollisuuksia, esimerkiksi säännöstelyjen suurvesistöjen alajuoksujen patoaltaissa. Kehitystarve koskee mm. seuraavia aiheita.

- Toimintamallien luominen säätelyn erityiskysymyksiin ja sijainninhajauksen soveltamiseen merialueella ja sisävesillä
- Ympäristövaikutusten uusien tarkkailumenetelmien soveltaminen sijaintisuunnitteluun ja valvontaan
- Toimintavarmojen tuotantoteknologioiden haku ja testaus
- Tuotantokierron ja logistiikan optimointi
- Siiian soveltuvuuden testaus avomerituotantoon
- Itämerirehun tuotantoa ja luvittamista koskevien kysymysten ratkaisu

1. Kiertovesikasvatuksen perustaa tukeva kehittämisteema

Kiertovesikasvatus (RAS) on vettä ja ravinteita säästävää tuotantoteknologiaa, mutta toistaiseksi liian kallis ja riskialtis useimpiin tuotantotarpeisiin. Suomeen on rakennettu useita kiertovesilaitoksia ja lisäksi tuotantotavan kokeellinen testausympäristö. Riittävän teknologisen varmuuden ja taloudellisuuden kynnykset lähestyvät ja intensiivisellä panostuksella teknologiassa ja tuotantomenetelmissä tunnistettuihin pullonkauloihin tätä kehitystä voidaan nopeuttaa. Kehittyvä teknologia avaa mahdollisuuksia myös perinteisten läpivirtauslaitosten kehittämiseksi ja tuotannon kestäväälle kasvuille. Kiertovesikasvatuksen kehittämistarpeet koskevat mm. seuraavia aihealueita.

- Kalojen kasvun ja tuotannon optimointi
- Teknologistestaus ja -kehitys veden laadun hallinnassa
- Kalojen terveyden ja hyvinvoinnin erityiset riskit ja niiden hallinta
- Käytettävien kalalajien ja -kantojen tuotanto-ominaisuuksien kehittämien
- Tuotelaatuun ja laatuvarheisiin vaikuttavat tekijät ja niiden hallinta
- Teolliset symbioosit sekä synergiaedut muun alkutuotannon kanssa

2.

Teemaehdotusten suhde työpajan esityksiin

Työpajassa esitettiin kolmea teemaa: Merialuesuunnittelun ja sen toimeenpanon tukea, ympäristövaikutuksiin keskittyvää kasvatusteknologioiden kehitystä sekä suomalaisen kirjolohen brändäystä. Työpajan esitysten asiasisällöt sisältyvät edellä esitettyihin teemoihin, jotka on kuitenkin koostettu eri tavalla ja niin, että muodostuisi ehjempää ja tarkemmin fokuksia työkokonaisuuksia.

Merialuesuunnittelun kehittäminen on yksittäistä toimialaa laajempi ja monitavoitteisempi kokonaisuus, minkä vuoksi vain vesiviljelyn tarpeista lähtevä ohjelmallinen kehittäminen on ongelmallista. Tässä ehdotuksessa vesiviljelyn vesienkäytön suunnittelun tarpeet on sisällytetty osatekijöiksi verkkoallastuotannon kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

Työpajan ehdottamassa teknologian kehitysteeman muotoilussa korostui ympäristövaikutusten pienentäminen. Tämä on tärkeä osatavoite, mutta kehittämisen painopiste on tuotannon kehittäminen kestävä kasvun aikaansaamiseksi. Tässä ehdotuksessa tuotantoteknologiat ovat kummankin pääteeman keskiössä.

Tuotteiden erilaistaminen ja tuotemerkit kilpailutekijöinä ovat ensisijaisesti yritysten omia hankkeita tai toimialojen yhteisiä panostuksia kotimaisen tuotannon menekin edistämiseen. Siltä osin, kuin kyse on kasvatusteknologioiden kehittämisestä, tavoitteella on kytköksiä itse vesiviljelyn kehittämiseen. Työpajan ehdotuksessa erityiset kehittämistarpeet liittyvät lähinnä kalan markkinointiin, minkä vuoksi aihe liittyy luontevimmin jalostuksen ohjelmaan, johon kasvatetun kotimaisen kalan kuten muunkin kotimaisen kalan menekin edistäminen sisältyy.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman organisoimiseksi

Molemmissa ehdotetuissa teemoissa on selvärajainen kohdealue. Tavoitteet on hyvin tunnistettu ja niiden lähtökohta on elinkeinon toimintaedellytysten parantaminen. Tavoitteisiin päästään parhaiten asiantuntemukseltaan kattavan partnerijoukon tiiviillä yhteistyöllä. Tällaisen yhteistyön tarkoituksenmukaisiin toteuttamismalli on konsortioiden muodostaminen molempiin teemoihin. Myös konsortioiden välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, sillä teemoilla on yhteisiä läpileikkaavia osa-alueita (mm. yleiset kalaterveyskysymykset)

ja teema-alueen kehittäminen voi edellyttää kehitystoimia myös toisella teema-alueella (esim. kierto-vesikasvatus- ja avomerikasvatusmenetelmiä yhdistävä tuotantokierto).

7.2 Kalastus

Kehittämisen tarpeet ja tavoitteet

Suomessa kalastuksen tämän hetken suurimmat ongelmat liittyvät kalastuselinkeinon harjoittamisen edellytysten heikkenemiseen. Kalavesien saatavuus on paikoin vaikeaa. Hylje- ja merimetsokantojen sekä osin vähäarvoisten kalakantojen voimakas lisääntyminen vaikeuttavat kannattavaa kalastusta. Ammattikalastajien määrä hupenee huolestuttavasti. Eturyhmien ristiriidat ovat kärjistyneet. Erilliset ongelmat ovat sidoksissa toisiinsa ja niiden vaikutukset kumuloituvat. Esimerkiksi hylkeiden aiheuttamat ongelmat aiheuttavat tarpeen vaihtaa kalastusalueita, mutta kalavesien saatavuuteen liittyvät vaikeudet estävät sen. Kalastuksen ja muiden vesienkäyttömuotojen etujen yhteensovittamisesta on tullut entistä tärkeämpi kehittämiskohde. Tarvitaan sekä tietoa kalastuksen kestävydestä että tiedon viestimistä sidosryhmille. Kilpailukyvyn kehittämisen rinnalle on syntynyt vahva tarve sellaisten sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseen, joilla voidaan parantaa elinkeinon julkisuuskuvaa ja sosiaalista hyväksyttävyyttä. Kalastuksen innovaatio-ohjelmalla on selvät liittymäkohdat jalostuksen innovaatio-ohjelmaan sekä kalastuksen ympäristöohjelmaan.

Kohdealueiden priorisoinnin perusteet

Vaikka paikallisina toteutettavat erillishankkeet ovat kalastuksen kehittämisessä jatkossakin mielekäs työkalu, ei niillä pystytä riittävän tehokkaasti ratkomaan monia toisiinsa kietoutuneita ongelmia eikä löytämään pysyviä ja laajavaikutteisia ratkaisuja.

Tehokkaasti verkostoituva innovaatio-ohjelma tarjoaa mahdollisuuden koordinoitumiseen, kokonaisvaltaisempaan ja pitkäjänteisempään kalastuksen kehittämiseen. Paikallistenkin ratkaisujen kehittäminen monipuolistuu ja innovaatiot saadaan nopeasti laajempaan käyttöön ja jatkokehitykseen.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman teemoiksi

1. Kalastuksen jatkuvuuden turvaaminen

Kalastuksen jatkuvuuden turvaamiseksi tarvitaan monenlaisia toimenpiteitä, jotka tähtäävät siihen, että yhtäältä kalastuselinkeino olisi mahdollista harjoittaa kannattavasti ja toisaalta kalastus näyttäytyisi houkuttelevana elinkeinona erityisesti alalle ryhtymistä harkitseville nuorille. Esimerkkinä kalastuksen kannattavuutta lisäävistä toimenpiteistä ovat kalastukseen, kalojen vastaanottoon ja saaliin alkukäsittelyyn liittyvät tekniset innovaatiot, jotka tehostavat prosessia tai tuovat lisäarvoa lopputuotteelle. Toisaalta elinkeino kokee erityisen ongelmalliseksi vahinkoeläinten, kuten hylkeen ja merimetson aiheuttamat haitat kalastukselle: pyydysten rikkoutumisen, saaliin pilaantumisen ja vähenemisen sekä sen, että vahinkoeläinten runsaan esiintymisen vuoksi kalastus on joutunut luopumaan osasta perinteisiä pyyntialueita. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamien vahinkojen vähentäminen on selkeästi yksi elinkeinon jatkuvuuden edellytyksistä. Nuorten mielenkiintoa kalastusta kohtaan ja valmiutta ryhtyä kalastusyrittäjiksi voidaan lisätä paitsi turvaamalla kalastuksen kannattavuus myös pa-

rantamalla kalastuksen julkisuuskuvaa ja panostamalla koulutukseen kalastajauran eri vaiheissa.

2. Kalastajien ja tutkimuksen välinen kumppanuus

Kalantutkimus ja kalakantojen arviointi on jo nykyisellään riippuvaista kalastajilta saatavasta materiaalista, saaliista otetuista kalanäytteistä ja niihin pohjautuvasta datasta. Kalastajien ja tutkijoiden välisessä kumppanuudessa on kuitenkin paljon kehitettävää. Tällä hetkellä tutkimuksen ja kalastajien välinen asiointi on jokseenkin yhdensuuntaista - tutkimus hankkii tarvitsemansa saalisnäytteet kalastajilta, siis ostaa osan kalastajien saaliista. Joissain tapauksissa kalastajat osallistuvat myös näytteenottoon: mittaavat kaloja ja ottavat niistä somu- tai muita näytteitä. Tämäntapaisen yhteistyön lisääminen tehostaisi tutkimuksen resurssien käyttöä. Yhteistyön arvoa voidaan lisätä siten, että kalastajat saavat aineellisen korvauksen lisäksi myös muuta palautetta tutkimukselta - tutkijoiden yhteenvetoja tutkimusaineistosta ja tutkijoiden käsityksen siitä, mitä kalaluonnonvaroilta on lähitulevaisuudessa tapahtumassa. Kalastajat viettävät merellä suuren osan ajastaan ja havainnoivat ympäristöään. Heidän havainnoillaan ja asiantuntemuksellaan olisi käyttöä myös tutkimustuloksia analysoitaessa ja tutkimuksessa havaittujen ilmiöiden syy-seuraus-suhteiden selittämisessä. Tuomalla kalastajat osalliseksi tutkimustiedon tuottamisesta ja analysoinnista, voidaan parhaassa tapauksessa lisätä tutkimuksen pohjana olevan datan laatua, lisätä kalastajien ja tutkimuksen välistä luottamusta ja parantaa eri intressiryhmien välistä vuoropuhelua.

Teemaehdotusten suhde työpajan esityksiin

Työpajassa esitettiin kolmea eri teemaa: Kalastuksen jatkuvuuden turvaamista, kalastajien ja tutkimuksen välistä kumppanuutta ja merihylkeiden ja merimetson aiheuttamien vahinkojen ehkäisemistä sekä saimaannorpan suojelusta aiheutuvien haittojen vähentämistä. Näistä viimeinen, hylkeiden ja merimetson aiheuttamien ongelmien vähentäminen, nähdään tässä yhteydessä osana kalastuksen jatkuvuuden turvaamista. Näin siksi, että hylje- ja merimetsoproblematiikka on tiiviissä yhteydessä muihin alan ongelmiin, kuten kalavesien saatavuuteen, kalastuksen julkisuuskuvaan ja kalastuksen kannattavuuteen. Hylje- ja merimetsa-ongelmien vähentämiseen tähtäävien hankkeiden on otettava huomioon koko toimintaympäristö ja haettava sellaisia ratkaisuja, jotka auttavat ratkaisemaan myös muita kalastuksen kannattavuuteen liittyviä ongelmia.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman organisoimiseksi

Kalastuksen jatkuvuuden turvaaminen edellyttää lukuisia toisiaan tukevia toimenpiteitä, joiden kohderyhmän koko vaihtelee ja jotka voivat olla merkitykseltään joko valtakunnallisia tai hyvinkin alueellisia. Mukana työssä tulee oletettavasti olemaan paljon alan toimijoita. Tässä tapauksessa toimijoiden verkostoituminen on tarkoituksenmukaista hoitaa rahoituspäätöksillä. Kalastajien ja tutkimuksen välisen kumppanuuden toteuttaminen edellyttää tiiviimpää organisaatorakennetta, jossa luultavasti tulee olemaan mukana paljon toimijoita kalastajien taholta ja huomattavasti vähemmän toimijoita tutkimuksen taholta. Kumppanuushankkeissa konsortion muodostaminen on tarkoituksenmukainen toteuttamismalli.

7.3 Jalostus

Kehittämisen tarpeet ja tavoitteet

Suomessa kalakaupan ja kalan jalostuksen liikevaihto on yli kaksinkertaistunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Kasvu on perustunut vapautuneeseen kalakauppaan, mikä mahdollisti tuoreen lohien tuonnin. Raaka-aineen saatavuuden parantuessa alaa on voitu kehittää yhteistyössä kaupan keskusliikkeiden ja Horeca -sektorin kanssa. Kotimainen raaka-aine on jäänyt heikomman saatavuutensa vuoksi vähemmälle huomiolle.

Toimintaohjelman painopiste on kalatalouden alkutuotannossa, jonka kasvu toisi uusia mahdollisuuksia ja kehitystarpeita myös jalostukseen ja markkinointiin. Toimintaohjelmassa jalostuksen ja tukkukaupan yritysten investointituet kohdistetaan siten, että ne tukevat alkutuotannon toimintaedellytyksiä. Jalostuksessa tuetaan tuotannon arvoa lisääviä toimia, kuten jalostusasteen nostoa ja markkinoinnin kehittämistä. Koko arvoketjun kattava tuotekehitys, erityisesti laadun, säilyvyyden ja jäljitettävyyden osalta on tärkeää kysynnän vahvistamisessa. Toimintaohjelmalla kannustetaan myös uusia tapoja hyödyntää kotimaisia kalavaroja ja kalanjalostuksen sivuvirtoja.

Kalan maailmanlaajuisen kysynnän odotetaan kasvavan, mikä luo uusia mahdollisuuksia kalan kaupalle ja jalostukselle. Markkinatutkimuksilla ja ennakkoinnilla tunnistetaan toimintaympäristön muutoksia ja uusia mahdollisuuksia. Markkinointitoimilla pyritään kotimaassa vahvistamaan kalaan liittyviä positiivisia mielikuvia ja lisäämään kuluttajien tietoisuutta kalatalouden arvoketjun toiminnasta ja vaikutuksista. Kestävästi tuotetun kalan ja lähiruoan kasvava kysyntä ja kalan sertifiointi voivat luoda lisäarvoa suomalaiselle kala-kaupalle ja jalostukselle. Suomeen on myös vuosien mittaan syntynyt merkittävää lohikalojen jalostusteollisuutta, mikä voi avata uusia kalan vientimahdollisuuksia.

Suomessa kalan jalostuksen kehitystyö on ollut hajanaista. Luonnonvarakeskus (siihen fuusioitu entinen RKTL) on pääasiassa toteuttanut hankkeita, joissa on kehitetty vesiviljelytuotteita läpi arvoketjun ja myös kulutuksen vaatimukset huomioiden. RKTL on kartoittanut mahdollisuuksia lisätä kalatalouden sivuvirtojen hyödyntämistä. VTT, yliopistot, ammattikorkeakoulut ja ammattiopistot ovat tehneet tuotteisiin, pakkauksiin ja sertifiointiin liittyviä yksittäisiä hankkeita. Kalatalousryhmillä on ollut hankkeita, joilla edistetään paikallisen kalan jalostamista ja markkinointia. Hankkeiden välinen koordinaatio on ollut vähäistä. TEKESin rahoitusinstrumentit sopivat hyvin yritysten ja tutkimuslaitosten yhteisten innovatiivisten kehityshankkeiden toteuttamiseen.

Alan toimijoiden yhdistys Pro Kala ry:n (ent. Kotimainen Kala ry) on yli 20 vuotta toteuttanut Suomessa kalan menekinedistämistä. Pro Kala ry:n toiminnan tavoitteena on lisätä kalan kulutusta sekä tietämystä kalasta ja sen käytöstä. Yhdistys edistää myös jäsentensä yhteistoimintaa ja verkostoitumista. Pro Kala ry tekee kalaan liittyvää tiedotusta, menekinedistämiskampanjoita, teettää kuluttajatutkimuksia ja selvityksiä sekä koordinoi kalaan, kalatuotteisiin tai markkinointiin liittyviä kehitysprojekteja.

Innovaatio-ohjelma tarjoaa mahdollisuuden koordinoitumpaan, kokonaisvaltaisempaan ja pitkäjänteisempään kehitystyöhön, jos kehitystyötä tekevät tahot verkostoituvat entistä tehokkaammin tavoitteiden toteuttamiseksi. Kalan jalostuksen innovaatio-ohjelmaa rakennettaessa on mietittävä mille osa-alueelle kalanjalostuksen innovaatio-ohjelman tulisi keskittyä, jotta se loisi kalakaupan ja kalan jalostuksen toimialoille sekä koko kalatalouden kehittämiseksi lisäarvoa.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman teemoiksi

1. Kotimaisen alkutuotannon tuotantoedellytysten parantaminen

Toimintaohjelma painottaa alkutuotannon kehittämistä, minkä vuoksi kalanjalostuksen investointitukia kohdistetaan alkutuotannon kehittymistä edistäviin investointeihin. Tältä osin olisi myös luontevaa, että alkutuotannon toimintaedellytyksiä parantavat toimet niin logistiikan, jalostuksen kuin markkinoinnin kehittämisessä olisivat kalakaupan ja kalan jalostuksen kehittämisenkin painopistealueena. Tämä loisi synergiaa alkutuotannon ja kalan jalostussektorin investointeihin ja kehitystoimiin. Jos syntyvälle uudelle alkutuotannolle on vakiintunut ostaja ja toimivat jakelukanavat, tuotteiden markkinointi voidaan hoitaa ammattitaitoisesti ja hallitusti kysynnän mukaan. Sidosryhmätyöpajassa painotettiin erityisesti uusien kuluttajatrendien hyödyntämistä sekä kotimaisen kalan tuotteistamisen ja mielikuvamarkkinoinnin kehittämistä. Nämä voisivat olla alkavalla rahoituskaudella kalan menekinedistämisen painopistealueita.

2. Kalan sivuvirtojen hyödyntäminen

Lohikalojen jalostuksen lisääntymisen myötä Suomen kalateollisuuteen on syntynyt merkittäviä sivuvirtakeskittymiä. Teollisuuden sivuvirroista on mahdollisuus jalostaa entistä korkeamman lisäarvon tuotteita. Myös silakan ja muiden vähäarvoisten kalojen arvo nousisi, jos niitä voitaisiin hyödyntää kotimaassa kalarehun raaka-aineena tai elintarviketeollisuuden lisäarvotuotteina. Sivuvirrat sopivat hyvin innovaatio-ohjelman aiheeksi, koska lisäarvotuotteiden kehittäminen edellyttää kansallisen ja kansainvälisen tutkimus- ja yritysverkoston hyödyntämistä.

3. Kalan viennin edistäminen

Lohen ja luonnonkalojen tuonti Norjasta on taannut suomalaisille jalostajille tarpeeksi raaka-ainetta kalanjalostusteollisuuden kehittämiseen. Suomeen on syntynyt tehokkaita jalostusketjuja ja lohen jalostuksen erityisosaamista. Nämä kilpailuedut voivat mahdollistaa jatkossa vientimarkkinoiden kehittämisen. Jos vientikanavat saadaan tuontiraaka-aineen turvin avattua, kilpailu kotimarkkinoilla vähenee ja uutta kysyntää syntyy myös kotimaisille tuotteille.

Teemaehdotusten suhde työpajan esityksiin

Ehdotus on sekä teemojen että niiden sisällön osalta linjassa niiden työpajassa läpikäytyjen asioiden, niiden perustelujen ja muodostettujen ehdotusten kanssa.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman organisoimiseksi

Menekinedistämistä on tehty verkostomaisessa yhteistyössä toimialan järjestöjen ja yritysten kanssa. Monet kotimaisen kalan käyttöä edistävät hankkeet ovat olleet osa alan toimijoiden yhdistyksen, Pro Kala ry:n toimenkuvaa (Liite 2). Vastaava malli kotimaisen kalantuotannon edellytysten parantamiseksi on perusteltu myös innovaatio-ohjelmassa. Sidosryhmien esittämät toiveet kuluttajatrendien hyödyntämisestä, kotimaisen kalan tuotteistamisesta, viennin edistämisestä ja kala-alan mielikuvamarkkinoinnin tehostamisesta voisivat olla kalan menekinedistämisen painopistealueita alkavalla rahoituskaudella.

Konsortiomalli sopinee parhaiten kalateollisuuden ja kalastuksen sivuvirtojen hyödyntämisen edistämiseen. Maailmalla lisäarvotuotteiden tutkimus ja kaupallistuminen on viime vuosina edistynyt harppauksin ja myös

Suomen tutkimuslaitoksissa on aiheeseen liittyvää osaamista. Innovaatio-ohjelman avulla tulisi kansallista tutkimusyhteistyötä tiivistää ja kansainvälistä osaamista tulisi hyödyntää suomalaisiin sivuvirtoihin sopivien tuotantomenetelmien soveltamisessa ja kehittämisessä. Menetelmiä tulisi pilotoida yhteistyössä johtavien jalostusyriyten kanssa.

Kalan viennin edistäminen edellyttää niin kalatoimialan kuin viennin osaajien yhteistyötä. Finpro ja Team Finland auttavat suomalaisia yrityksiä kansainvälistymään ja hyödyntämään vientimarkkinoiden mahdollisuuksia liiketoimintansa kehittämisessä. Food From Finland -hankkeella pyritään kaksinkertaistamaan suomalaisten elintarvikkeiden vienti. Kalatuotteet tulisi saada entistä tehokkaammin mukaan vienninedistämishankkeisiin. Pro Kala Ry:llä on kala-alan asiantuntijana kokemusta yhteistyöstä Finpron ja Team Finlandin kanssa ja yhdistys sopisi koordinoimaan viennin edistämiseen liittyviä hankkeita.

7.4 Ympäristö

Kehittämisen tarpeet ja tavoitteet

Euroopan Unionin yhtenä prioriteettina on ympäristön kannalta kestävän, resurssitehokkaan, innovatiivisen, kilpailukykyisen ja tietämykseen perustuvan kalastuksen ja kalavesien hoidon edistäminen. Lisäksi yhtenä erityistavoitteena on vesiympäristön biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeleminen ja ennallistaminen.

Toimintaohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on varmistaa Suomen kalavarojen elinvoimaisuus ja monimuotoisuus erityisesti kalakantojen luontaista lisääntymistä edistämällä niin sisävesissä kuin rannikkovesissäkin. Tämä edellyttää kalojen lisääntymisalueiden kunnostuksia sekä lisääntymis-, poikas- ja syönnösalueiden välille toimivia vaellusväyliä, joiden tekemisessä Suomi on muuta läntistä Eurooppaa selvästi jäljessä. Pitkään laitosviljelyn varassa olleiden uhanalaisten kalakantojen luontoon palauttaminen tarvitsee onnistuakseen myös uusien menetelmien kehittämistä laitokantojen villiyttämiseksi ja luonnossa menestyvien istukkaiden tuottamiseksi. Tästä syystä on perusteltua lisätä näiden toiminta-alueiden monialaista tutkimus- ja kehitystoimintaa, ja sitä kautta saatavaa tietotaitoa ja asiantuntijuutta. Kalatalouden, vesienkäytön ja ympäristönsuojelun tavoitteiden yhteensovittamisen avulla luodaan edellytykset rakentavalle vuoropuhelulle sekä kestäväälle pitkäaikaiselle kasvulle ja kehitymiselle.

Kohdealueiden priorisoinnin perusteet

Ohjelmalla on olennaista vaikutusta kalakantojen tilan parantamiseen, kalakantojen hoidon edellytyksille, vaelluskalojen palauttamiselle ja niiden luontaiselle lisääntymiselle ja kalastuksen kestäväälle pitkäaikaiselle kasvulle ja kehitymiselle. Ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi on tunnistettu kolme toimintakokonaisuutta, joiden panoksilla on eniten potentiaalia luoda ja lisätä mahdollisuuksia kalakantojen kestäväälle hyödyntämiselle.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman teemoiksi

Ohjelman kohdealueiksi ehdotetaan kolmea teema-aluetta. Nämä sisältävät tutkimusaihekokonaisuuksia ja/tai tietoaukkoja, joiden selvittäminen on tärkeää kestävän kalatalouden edistämiseksi.

1. Elinympäristöt ja kunnostukset

Innovaatio-ohjelma ei voi toimia päätyökaluna eikä edes katalyyttinä laaja-alaisesti kalakantojen tilaan vaikuttavien ongelmien, kuten rehevöitymishaittojen, ratkaisuisa. Suomessa on kuitenkin paljon sellaisia tärkeiden kalakantojen elinvoimaa ja elinkiertoa haittaavia vesistökohtaisia tai paikallisia ongelmia, joiden taustalla on rajattuja ja korjattavissa olevia tekijöitä. Tällaiseen korjaustyöhön innovaatio-ohjelma tuo systemaattisuutta ja verkottumisen kautta vaikuttavuutta. Työn keskeisiä kohteita ovat muun muassa:

- Kutu- ja pienpoikasalueiden ominaisuudet ja kunnostaminen
- Kalateiden ja ylisiirtojen toimivuus
- Alasvaelluksen ongelmat, pullonkaulat ja ratkaisut
- Alueellinen maankäyttö ja vesiensuojelutoimenpiteet
- Ilmastomuutoksen aiheuttamat paikalliset hydrologiset muutokset

2. Menestyvistä istukkaista elinvoimaiset kalakannat

Vaikka istutuskeskeisyys on kalakantojen hoidossa vähentynyt, tulee monissa vesistöissä jatkossakin olemaan elinkiertoa ja pysyvästi muuttuneita olosuhteita. Näissä vesissä istutukset ovat jatkossakin tärkeä kalakantojen elvytyksen ja säilytyksen keino. Istutuspoikasten geneettistä laatua ja elinkykyisyyden edellytyksiä parantava kehitystyö on tarpeen sekä luonnonkannan turvaamisen, ja monimuotoisuuden säilyttämisen että saalistuloksen varmistamisen kannalta. Kehittämisen asiansajjoukko ja tulosten sovellusalue ovat laajoja, mikä tukee kehitystyön toteuttamista ohjelmatyökalulla. Työn kohteita ovat mm:

- Kantakohtaiset hoito-, istutus- ja kalastusmallit
- Kantojen ja niiden monimuotoisuuden ex situ -säilyttämismenetelmät
- Geneettisesti muuttuneiden laitoskantojen villiyttämismenetelmät
- Luonnossa menestyvien istukkaiden tuotantomenetelmät
- Siirtoistutusten sovelluskohteet ja menetelmät
- Steriili-istukkaiden käyttökohteet ja -tavat

3. Toimintamallit kalatalouden vuorovaikutteisessa aluesuunnittelussa

Kalastuslainsäädännön uudistuminen tuo kalakantojen hoitoon uusia ympäristötavoitteita, toimintamalleja ja työkaluja. Suojelu- ja ympäristökysymyksiin liittyvät kalastuksen eturistiriidat ja konfliktitilanteet ovat yleistyneet. Uuden kalastuslain käyttöönoton vaatima kehitystyö koskee ensisijaisesti kalastuksen suunnittelua, järjestämistä ja säätelyä, mutta siihen liittyy myös uudenlaisia tarpeita ympäristöasioiden hoidossa, vesien monikäytön yhteensovittamisessa sekä ympäristötiedon käytössä kalatalouden ohjaukseen. Työn kohteita ovat mm:

- Monitavoitteiset ja vapaaehtoiset toimintamallit kalataloudessa
- Kalastusjärjestelyiden uusiminen ja eri intressien yhteensovittaminen vaelluskalojen osalta
- Sidosryhmien vuorovaikutteisen aluesuunnittelun edistäminen ja yhteinen tahtotila
- Kalatalousalueiden malli KHS - tiedon hyödyntäminen suunnittelussa
- Toimivan saalistapautejärjestelmän kehittäminen – kansalaistiedon keruu

Teemaehdotusten suhde työpajan esityksiin

Ehdotus on sekä teemojen että niiden sisällön osalta linjassa niiden työpajassa läpikäytyjen asioiden, niiden perustelujen ja muodostettujen ehdotusten kanssa.

Ehdotukset innovaatio-ohjelman organisoimiseksi

Ohjelman teemat ovat moniulotteisia, mistä syystä myös toteutuksessa on tarpeen olla mukana hyvin monentyyppisiä sidostahoja vapaaehtoisista kansalaisryhmistä suuryrityksiin ja tutkimuslaitoksiin. Tällaisessa toiminnassa ei ole mahdollisuutta tiukasti organisoituun verkostoon, jossa eri toimijoilla tulee olla jokseenkin yhtäläiset valmiudet vastuisiin. Ohjelman verkostoituminen on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa erilaisilla rahoitusohjaukseen tai koordinaattoriin perustuvilla verkostomalleilla, jossa hyödynnetään vakiintuneita yhteistyöryhmiä ja toimintatapoja sekä kehitetään uusia eri toimialoja leikkaavia yhteistyömuotoja.

7.5 Alalle yhteiset kehitysteemat

Kalataloudessa on laaja kirjo kehittämistarpeita, jotka koskevat kaikkia tai useampaa kuin yhtä toimialan sektoreista. Tällaisia tarpeita on koulutuksessa ja työvoimahuollossa, logistiikassa, tuotekehityksessä, alan säätelyssä ja hallinnollisessa ohjauksessa sekä monessa muussa. Näitä tarpeita ei ole sisällytetty innovaatio-ohjelmiin omaehtoisina kokonaisuuksinaan. Tarvittavat kehitystyöt on joko toteutettava erillisinä hankkeina tai, milloin tarkoituksenmukaista, erikseen sisällytettävä ja resursoitava osaksi jotakin innovaatio-ohjelmaa.

7.6 Innovaatio-ohjelmiin sitomaton kehitystyö

Innovaatio-ohjelmat ovat ennalta priorisoitujen tavoitteiden päätoteuttaja ja työssä on kyettävä reagoimaan olosuhteiden ja tarpeiden muutoksiin. Joustavakaan ohjelmatyö ei silti kata kaikkia kehitystarpeita. EMKR-rahoitusta edellyttäviä muutostarpeita on myös ohjelmien ulkopuolelle jäävissä toiminnoissa. Rahoituskauden aikana voi tulla eteen kokonaan uusia mahdollisuuksia tai ongelmia, joihin on tartuttava rakennerahoituksen tuella. Ohjelmienkin työssä voi tulla esiin asioita, joiden tehonlisäykseen tai tarkempaan selvittämiseen tarvitaan lisärahoitusta. Näihin varautumiseksi on merkittävä osa rahoituksesta varattava myöhempisiin tapaus- ja hankekohtaisella harkinnalla tehtäviin päätöksiin.

LIITTEET

Liite 1. Kalatalouden pohjoismaisia innovointimalleja

Liite 2. Pro Kala Ry:n nykyisen toiminnan kuvaus

KALATALOUDEN POHJOISMAISIA INNOVOINTIMALLEJA

Pohjoismaissa kalataloussektorin yhteiskunnallinen merkitys ja imago ovat erilaiset. Tämä heijastuu myös tutkimus- ja kehitystyön panostukseen. Norjassa ja Islannissa kalataloudella on merkittävä rooli työllisyyteen ja vientituloihin. Myös Tanskassa kalatalous on suhteellisen suuri sektori, mutta sen kansantaloudellinen merkitys jää vähäiseksi. Ruotsissa ja Suomessa kalatalousala on pieni, mutta kansainvälisesti avoin sektori. Molemmissa maissa ympäristöteemat ovat heikentäneet alan mainetta. Ruotsissa syynä on ollut ylikalastus, Suomessa kalankasvatuksen ympäristövaikutukset.

Pohjoismaisessa yhteistyössä, Pohjoismaiden ministeriöneuvoston rahoittamissa yhteistyöohjelmissa on usein kalatalousalaan liittyvä teema mukana. Vuoteen 2017 jatkuva Nordic Marine Innovation Program 2.0 sisältää myös jalostusteollisuuden tutkimusyhteistyötä. Pitkälle tulevaisuuteen kantavana yhteispohjoismaisena yhteistyömuotona on AQUAFOOD -koulutusohjelma, jolla tuetaan vesiviljelytuotannon lisäksi myös kalanjalostuksen tulevia tarpeita. Ohjelman tarjoaa viisi alan johtavaa yliopistoa, Tanskan DTU, Norjan NTNU ja NMBU, Ruotsin SLU ja Islannin UOI.

Vesiviljely

Ruotsissa on toimiva lupajärjestelmä ja alan näkeminen maaseudun elinvoimatekijänä ovat mahdollistaneet alan kasvun viime vuosina. Aluekehityksen, innovoinnin ja koulutuksen tarpeet yhdistäviksi toimijoiksi on perustettu Nationellt Kompetenscentrum för Vattenbruk (NKfV) ja sen kolme erilaista vesiviljelykeskusta, pohjoinen, läntinen ja itäinen. Aloite keskuksien perustamiseen on syntynyt yliopistoissa, jotka ovat Ruotsissa vesiviljelyn T&K-työn merkittävimmät tai lähes ainoat toimijat. Pohjoinen (Vattenbrukscentrum VBC Norr) on yhtiömuotoinen kehitysyksikkö, jonka osakkaina on alan yrityksiä, kuntia ja maatalousyliopisto SLU. Läntinen (VBC Väst) on tiedepainotteinen Göteborgin yliopiston yksikkö. Itäinen (VBC Ost) on aatteellinen yhdistys, jonka tärkeimmät taustavoimat ovat Ruotsin maatalousyliopisto SLU ja toimialueen maakunnat. Ruotsissa suuret, osittain valtion rahoittamat säätiöt ovat aloittaneet yhteistyön alan tutkimuksen tehostamiseksi. Formas, Mistra ja Lantmännens forskningsstiftelse rahoittavat vuosina 2014 - 2017 mittavaa ohjelmaa, jossa haetaan tehokkaampia ja kestävämpiä tuotantotapoja vesiviljelyyn sekä maa- ja puutarhatalouteen. Vesiviljelyssä rahoitusta on toistaiseksi saanut VBC Västin kehitysohjelma.

Norja on vanha suuri kalastusvaltio, jossa yhteiskunnan vahva intressi on jo pitkään ollut kehittää vesiviljelystä kansantaloudellisesti merkittävä sektori. Siinä on onnistuttu. Merkittävä osa vesiviljelystä on nykyisin pörssiyhtiöiden harjoittamaa suurteollisuutta. Alan teknologisen ja kaupallisen kehittämisen kärki on yrityksissä, tuotanto- ja kehitysyhtiöissä sekä alan panosteollisuudessa, joilla on tukenaan suurten valtiollisten tutkimuslaitosten (NOFIMA, SINTEF, NIFES) osaaminen ja palvelut. Kehitystyö on vahvaa elinkeinon kaikilla osa-alueilla. Erikseen kannattaa nostaa esiin avomeritekniikka ja kalatautien hallinta. Valtion kehittämisintressi painottuu yhteiskunnalle strategisesti merkittäviin asioihin, esimerkiksi kalaterveyteen, viennin edellytysten kehittämiseen ja tasapainoista aluekehitystä edistävään vesiviljelyn elinkeinopolitiikkaan. Norjassa vesiviljelyn T&K-panostus jakautuu puoliksi yksityisen ja julkisen sektorin kesken. Vuonna 2009 tämä panostus oli noin 1,3 miljardia Norjan kruunua eli noin 6 % toimialan silloisesta liikevaihdosta.

Tanskassa vesiviljely on vanha toimiala, jonka kasvun tarve tunnustetaan, mutta sen edellytyksistä on ristivetoa elinkeino- ja ympäristöhallinnon välillä. Tästä syystä yhteiskunnalla on ollut paine kehittää alan teknologiaa. Tunnetuin esimerkki tavoitteellisesta ja määrätietoisesta ohjelmasta on ns. modeldambrug -tuotantokonsepti, vettä ja ravinteita säästävä ja teknologisesti melko yksinkertainen kiertovesilaitostyyppi. Uuden laitospöytäkirjan tavoitteet julkaistiin vuonna 2002 mietintönä. Julkisen vallan panostus on sen jälkeen ollut mittava, mutta vähintään yhtä tärkeä tekijä kehitysharppauksessa on ollut Tanskan vahva vesiviljelyteknologian yritystoiminta. Alan teollisuus on perustanut AquaCircle -tietoklusterin, joka on voittoa tavoittelematon yhteisö. Klusterin tavoitteena on kiertovesitekniikan jatkuva kehittäminen niin, että tuloksista hyötyy koko arvoketju. Tanskassa tutkimuslaitokset on yhdistetty yliopistoihin ja vesiviljelyn suurin tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen toimija on Tanskan teknillisen yliopiston DTU Aqua.

Jalostusteollisuus

Ruotsissa kalatalousalan tutkimus- ja tuotekehitys panokset ovat ohjautuneet pääasiassa vesiviljelyn edistämiseen. Tämän lisäksi maassa on toimivat yhteistyöedellytykset elintarviketeollisuuden tutkimus- ja tuotekehitystoimintaan. Tärkeimpinä tutkimustahoina ovat Göteborgin yliopiston elintarvike- ja biotekniikan instituutti (ent. SIK) sekä Ruotsin maatalousyliopisto, SLU.

Norjassa yhteiskunnan vahvana intressinä on jo pitkään ollut vesiviljelyn kehittäminen, mutta kehitystyö on vahvaa elinkeinon kaikilla osa-alueilla. Kalateollisuuden erikoistunut NOFIMA on vahvin elintarvike- ja kalajalostusteollisuuden erikoistunut tutkimuslaitos. Se tukee mm. teollisuuden tuotekehitystä, prosessointia ja markkinointia. SINTEF ja NIFES ovat muita Norjan kala-alan tutkimuslaitoksia. Uutta järjestelmällistä yhteistyöpohjaa edustaa Norjan Seafood Innovation -klusteri, jota voi pitää yhtenä maailman suurimmista. Sen tavoitteena edistää alan kehitystä ja vahvistaa alan toimijoiden yhteistyötä, tutkimusta ja koulutusta strategisten yhteistyöprojektien kautta. Klusterissa on mukana 70 yritystä, jotka edustavat kaikkia arvoketjun osia. <http://www.seafoodinnovation.no/>

Tanskan kalanjalostusteollisuus on viime vuosina siirtynyt edullisempien tuotantokustannusten maihin, mikä on todennäköisesti heijastunut myös alan tutkimus- ja tuotekehitysyhteistyöhön. Kalateollisuuden liittyvät tärkeät toimijat ovat Tanskan teknillisen yliopiston osastot. DTU Aqua ja DTU food. Tanskassa ei ole erillisiä julkisia tutkimuslaitoksia, sillä ne on yhdistetty yliopistoihin.

Islannin kala-alan kehitys- ja tutkimusyhteistyön päätoimija on valtion elintarviketutkimukseen keskittyvä yritys, Matís. Kansainvälisen tutkimusyhteistyön lisäksi se tarjoaa yritysyhteistyötä elintarviketutkimukseen. Matís Food Innovation keskus tukevat yritysten innovaatio- ja pilotointitoimintaa. Ne tarjoavat valmiit alustat kokeiluille ilman korkeita investointi- tai lupakuluja.

PRO KALA RY:N NYKYISEN TOIMINNAN KUVAUS

Pro Kala ry:n (ent. Kotimainen Kala ry) on yli 20 vuotta toteuttanut Suomessa kalan menekinedistämistä. Pro Kala ry on yleishyödyllinen yhdistys, jonka jäsenenä on koko kalan elintarvikeketjun toimijoita alkutuottajista kalan vähittäiskauppiaisiin asti. Pro Kala ry:n toiminnan tavoitteena on lisätä kalan kuluusta sekä kuluttajien ja muiden sidosryhmien tietämystä kalasta ja sen käytöstä. Yhdistys edistää myös elinkeinokalatalouden alalla toimivien jäsentensä yhteistoimintaa ja verkostoitumista. Pro Kala ry tekee kaupalliseen kalaan ja koko kalaketjuun liittyvää tiedotusta, menekinedistämiskampanjoita, teettää alaa palvelevia kuluttajatutkimuksia ja selvityksiä sekä koordinoi kalaan, kalatuotteisiin tai markkinointiin liittyviä kehitysprojekteja. Yhdistyksen tavoitteena on suunnata toimintaa joustavasti asiakastarpeiden ja muuttuvien tilanteiden mukaan oikeisiin ja ajankohtaisiin asioihin.

Yleisessä menekinedistämisessä kalaa on tuotu erityisesti esiin helppokäyttöisenä elintarvikkeena ja kaupallisena tuotteena, jota on kaupoissa, ravintoloissa ja ruokaloissa tarjolla eri muodoissaan. Pro Kala ry on kalatiedottamisessa tunnettu toimija, johon kalasta ja kalatuotteista tietoa haluavat toimittajat osaavat olla yhteydessä. Vuosittain tehdään 3-5 esitettä, joiden jakelu on 30 000 - 60 000 kappaletta. Jakelu on suunniteltu siten, että se on mahdollisimman kustannustehokasta. Alan yritykset ovat tärkein jakelukanava, mutta esimerkiksi valtakunnallisten järjestöjen kuten Marttojen tai Maa- ja metsätaloustaisten kautta voidaan myös jakaa materiaalia tehokkaasti ja kohdennetusti ilman lisäkustannuksia. Kala ja Kauppa -lehti välittää ajankohtaista tietoa kalasta ja elinkeinokalatalouden toiminnasta noin 3 000 kala-alan laitoksille ja vähittäiskaupalle ja innostaa kauppaa kalan myynnin lisäämiseen. Vastaavaa lehteä on myös suunniteltu suurkeittiöpuolelle.

Tiedotteita julkaistaan vuosisuunnitelman tai ajankohtaisten tarpeiden mukaisesti. Tiedotteet on teemoitettu eri aiheiden mukaan ja kiinnostuksen herättämiseksi on tiedotuksella avattu aivan uudenlaisia näkökulmia kalasta. Esimerkkinä tällaisista ovat olleet esimerkiksi Halloween-, Kalevala- ja Naistenpäivän kalateemat. Tiedotteet menevät kohdennetulla jakelulla ePressin sähköisen tiedotejakelun kautta, josta tiedotteet arkistoituvat toimittajia varten myöhempääkin käyttöä varten. Viime vuosien on katsottu, että ei ole kustannustehokasta ostaa mainostilaa mediasta, vaikka aikaisemmin julkaistiinkin paljon ilmoituksia ja kalareseptejä. Jatkossa tulee panostaa enemmän sähköisen viestinnän ja sosiaalisen median mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Pro Kala ry:n kotisivuilla on kalaruoan tietopankki ja kuvapankki. Nämä molemmat vaativat jatkuvaa päivittämistä, mikä on pienin voimavaroin haasteellista ja kallista.

Viime ohjelmakauden aikana kalatiedotuksen erityiskohderyhmiksi valittiin kalayrittäjien kanssa eri toimialojen ammattilaiset ja avainhenkilöt, joilla on jo vakiintuneet vaikutuskanavat omiin asiakas- ja kohderyhmiinsä. Näin tiedottamiseen on saatu vipuvaikutusta, kun pieni avainryhmä kouluttamalla saadaan vaikutukset tehokkaasti leviämään toimialojen sisällä ympäri Suomea. Erityiskohderyhmiä ovat olleet muun muassa toimittajat, terveydenhoitajat, kotitalousopettajat ja toimialajärjestöt. Näkyvyyttä ja vaikuttavuutta on saatu lisää myös tekemällä yhteistyötä muiden viestintäorganisaatioiden ja järjestöjen kanssa, esimerkiksi yhteistä ravitsemusneuvontaa näyttelyosastoilla.

Erilaisia tilaisuuksia on suunniteltu asiakastarpeiden perusteella joustavasti. Kala-alan yritysten ja sidosryhmien verkostoitumista ja tiedonkulkua on edistetty erilaisissa seminaareissa, esimerkiksi kaikille toimijoille avoimissa Kalafoorumeissa, missä on käsitelty ajankohtaisia teemoja. Alan toimijoille on järjestetty ilmaista tai edullista räätälöityä erityiskoulutusta muun muassa puhelinmyynnistä, ensiavusta, työterveydestä, hygieniasta, julkisista hankinnoista, SOMEsta ja kriisiviestinnästä. Sidosryhmien, kuten esimerkiksi henkilöstöravintoloiden toimijoiden koulutuksella on rakennettu kalalounaisiin vihreää linjaa, joka nostatti innostusta kala-aterioihin.

Perinteisempää yhteistyötä on myös jatkettu vähittäiskaupan kanssa muun muassa konsulenttipäivillä, joissa maistatetaan kalatuotteita, jaetaan esitteitä ja saadaan suoraa kuluttajapalautetta. Kotimaassa on järjestetty yhteistyössä etujärjestöjen kanssa myös uudentyyppisiä PR-tapahtumia, joilla saadaan laaja mediavaikuttavuus, esimerkkinä tasavallan presidentin tutustuminen ammattikalastukseen. Paikallisiin kalamarkkinatapahtumiin toimitetaan esitteitä ja tukimateriaalia. Valtakunnallisen toimijan osallistuminen ei tuo muutoin paikallisiin tapahtumiin lisäarvoa, koska alueen kalatoimijat ja yrittäjät tuovat kalaa osaavasti ja monipuolisesti esille. Yritykset ovat voineet kiinnostuksensa mukaan osallistua Pro Kalan yhteisosastoilla erilaisiin ammatti- ja ruokamessuihin (esim. Gastro tai ruokahuollon ammattilaisten Ateria -tapahtuma). Yritykset ovat myös voineet osallistua Brysselin kalamessuihin Pro Kala ry:n koordinoiman järjestelyn kautta. Ulkomaiset messut ovat hyvin tärkeitä kansainvälisen verkostoitumisen ja vientikanavien avaamisen näkökulmista. Pro Kala ry on myös räätälöinyt tutustumismatkoja eri maiden elinkeinokalatalouteen (mm. Venäjä, Ruotsi, Hollanti, Tanska, Islanti, Puola, Italia, Turkki).

Pro Kala koordinoi usean vuoden ajan myös elinkeinokalataloudelle suunnattua yrityspalvelutoimintaa. Yrityksillä on tarve saada erilaisia yrityksen kehittämiseen liittyviä palveluja. Näistä osa voi olla saatavissa ELY-keskusten yrityspalveluiden kautta, näistä voi saada laadukkaita yleisiä yrityspalveluita, mikäli resurssit ja mielenkiinto riittävät pienelle toimialalle. Kalatoimialaa osaavaa yrityspalvelua on kuitenkin ELY-keskuksista vaikea saada. Olisi tärkeää pystyä kehittämään yrityksen toiminnan kokonaislaatua, johon sisältyy yleisen yritysosaamisen lisäksi hyvä toimialan ja toimintaympäristön tuntemus, jotta yrityksen todelliset mahdollisuudet ja kilpailuedut tulee tunnistetuksi. Elinkeinokalatalouden yrityspalvelu keskittyi juuri näihin toimialan ja toimintaympäristön erityisosaamista vaativiin kysymyksiin.